

Makale Gönderim Tarihi: 18/04/2023
Son Revizyon Tarihi: 18/04/2023

Makale Kabul Tarihi: 31/05/2023
DOI: 10.59114/dasad.1284895

Güney Kore'nin Stratejik Kültürü Bağlamında ASEAN ile Bölgesel Güvenlik İliřkileri¹

Sıla Selin TÜRKEL*

Öz: Asya bölgesi, Batılı ülkelerin ve ardından Japonya İmparatorluğu'nun sömürgelerinin öznesi olmuştur. Soğuk Savaş döneminde ise bölge ülkeleri büyük güçlerin mücadele alanı olmuştur. Asya bölgesinin iki farklı ucunda yer alan Kore Yarımadası ve Güneydoğu Asya, çatışma ve savaşlardan kaçınamamışlardır. Tarihsel süreçlerinde benzer acı deneyimlere sahip olan Kore Cumhuriyeti (Güney Kore) ve Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) arasındaki ilişkiler 1990'ların başında başlar. Başta küçük ölçekli olan ilişkiler, bölgenin Asya Finansal Krizi'nin üstesinden gelme çabaları sırasında gelişme göstermiştir. Bu gelişmenin sonucu olarak sadece sosyal, siyasal ve ekonomi alanlarda değil bölgesel güvenlik konularında da farklı platformlarda iş birlikleri artırılmıştır. Moon Jae-in hükümeti döneminde ise, Yeni Güney Politikası (New Southern Policy/NSP) ASEAN-Güney Kore ilişkilerini geliştirmek için önemli bir girişim olarak kabul edilmiştir. Bu makalenin temel amacı; Güney Kore'nin tarihsel olarak şekillenen stratejik kültür unsurlarının, ASEAN ile kurduğu güvenlik ilişkilerindeki rolünü anlamaktır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemleri kapsamında, Türkçe ve İngilizce akademik kaynaklar başta olmak üzere ikincil verilerden yararlanılmıştır. İlk olarak, Güney Kore'nin güvelik politikasını şekillendirmesinde etkili olan unsurlara değinilmiştir. İkinci bölümde, bölgesel bir örgüt olan ASEAN ve ASEAN'ın Asya bölgesinde barışın tesis edilmesine dair çabalarından bahsedilmektedir. Son olarak, Güney Kore ve ASEAN güvenlik ilişkileri

¹ Makale, 3 Nisan-3 Temmuz 2020 tarihleri arasında Ankara Kore Kültür Merkezi tarafından düzenlenen 1. KKM K-Academy'de bitirme ödevi olarak sunulmuş ve sonrasında revize edilmiştir.

* Doktora Öğrencisi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Bölge Çalışmaları Enstitüsü, Bölge Çalışmaları Bölümü. E-posta: silaselinturkel@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7788-8616; Makale Gönderim Tarihi: 18 Nisan 2023; Makale Kabul Tarihi: 31 Mayıs 2023.

Önerilen Atıf: Türkeli, S. S., (2023). Güney Kore'nin Stratejik Kültürü Bağlamında ASEAN ile Bölgesel Güvenlik İlişkileri, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 6(12), s.59-79.

stratejik kültür bağlamında tarihsel olarak incelenmiştir. Makale, Moon Jae-in hükümeti döneminde Güney Kore'nin tarihsel ve toplumsal tecrübelerinin gözetilerek Güneydoğu Asya ülkeleri ile güvenlik ilişkileri geliştirme çabasında olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu tarihsel ve toplumsal tecrübeler, diğer bir ifade ile stratejik kültür unsurları, sadece Güney Kore için değil, aynı zamanda ASEAN için bölgesel güvenlik çabası olarak Seul yönetimi ile kurduğu ilişkinin nedenleri arasında olma potansiyeli taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kore Yarımadası, ASEAN+3, ASEAN Bölgesel Forum, Doğu Asya Zirvesi, Yeni Güney Politikası.*

South Korea's Regional Security Relations With ASEAN in The Context of Strategic Culture

Abstract: The Asian region became the subject of the colonies of the Western countries and then the Empire of Japan. During the Cold War, the countries of the region became the battleground of the great powers. The Korean Peninsula and Southeast Asia, located at two different ends of the Asian region, could not avoid conflicts and wars. The relations between the Republic of Korea (South Korea) and the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), which have similar painful experiences in their historical processes, begin in the early 1990s. Initially, small-scale relations flourished during the region's efforts to overcome the Asian Financial Crisis. As a result of this development, cooperation has been increased in different platforms, not only in social, political, and economic fields but also in regional security issues. During the Moon Jae-in government, the New Southern Policy (NSP) was recognized as an essential initiative to improve ASEAN-South Korea relations. The main purpose of this article is to understand the role of historically shaped strategic cultural elements of South Korea in its security relations with ASEAN. In the study, secondary data, especially academic sources in Turkish and English, were used within the scope of qualitative research methods. First, the elements that are effective in shaping South Korea's security policy are mentioned. In the second part, ASEAN as a regional organization, and ASEAN's efforts to establish peace in the Asian region are mentioned. Finally, South Korea and ASEAN security relations are historically examined in the context of strategic culture. The article reveals that during the Moon Jae-in government, South Korea tried to develop security relations with Southeast Asian countries by considering its historical and social experiences. However, these historical and social experiences, in other words, strategic cultural elements, not only for South Korea but also for

ASEAN have the potential to be among the reasons for its relationship with the Seoul government as a regional security effort.

Keywords: *Korean Peninsula, ASEAN+3, ASEAN Regional Forum, East Asia Summit, New Southern Policy.*

Giriş

1800'lü yıllarda Batılı devletlerin Asya bölgesinde kurdukları sömürgeci düzeninin ardından İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam eden Japon istilaları hem Kore Yarımadası hem de Güneydoğu Asya için yıkıcı etkilere sahip olmuştur. Ardından, Soğuk Savaş dönemi ile bu bölgeler kapitalist ve komünist bloklar arasındaki güç mücadelesinin çatışma ortamına dönüşmüşlerdir. Güneydoğu Asyalı ülkeler, ASEAN etrafında bir araya gelerek dış güçlerin bölgedeki etkinliğini azaltma ve aralarında gerçekleştirecekleri siyasal, ekonomik ve sosyal iş birliği ile güçlenerek geçmişin etkilerinden kurtulma çabasına yönelmişlerdir. Güney Kore ise, Amerikan Birleşik Devletleri'nin (ABD) ekonomik ve askeri yardımlarının da katkısı ile kalkınmasına öncelik vermiş ve orta güçte (middle power) bir devlet olarak uluslararası etkinliğini artırmaya yönelmiştir.

Batılı ve Japon sömürge dönemleri ve bunun ardından Soğuk Savaş sonucunda benzer acı deneyimlere sahip olan Güney Kore ve ASEAN arasındaki ilişkiler 1990'ların başında başlamıştır. Başta küçük ölçekli olan ilişkiler, bölgenin Asya Finansal Krizi (1997-1998) ile ortaya çıkan ekonomik sıkıntılarının üstesinden gelme çabaları sırasında gelişme göstermiştir. Bu gelişmenin sonucu olarak sadece sosyal, siyasal ve ekonomi alanlarda değil bölgesel güvenlik konularında da farklı platformlarda iş birlikleri artırılmıştır. Moon Jae-in hükümetinin NSP girişimi, ASEAN-Güney Kore ilişkilerini geliştirmek için önemli bir girişim olarak kabul edilmiştir. Bu makalenin temel amacı; Güney Kore'nin tarihsel olarak şekillenen stratejik kültür unsurlarının, ASEAN ile kurduğu güvenlik ilişkilerinde belirleyici olduğunu göstermektir. Ancak bu stratejik kültür unsurları, sadece Güney Kore için değil, aynı zamanda ASEAN için bölgesel güvenlik çabası olarak Seul yönetimi ile kurduğu ilişkinin nedenleri arasında olma potansiyeli taşımaktadır. Çalışmada temel olarak konu, Moon Jae-in hükümeti döneminde Güney Kore dış politika amaçları etrafında incelenmeye çabalanmıştır. Bu çalışmanın ilk bölümünde Güney Kore'nin stratejik kültür unsurları tanımlanmıştır. Bu unsurları meydana getiren olayların yanı sıra,

Güney Kore hükümetinin stratejik kültür kapsamında şekillenen güvenlik politikasına yine bu bölümde değinilmiştir. İkinci bölümde ASEAN'ın tarihsel gelişimi ve ASEAN+3 (ASEAN Plus Three/APT), ASEAN Bölgesel Forum (ASEAN Regional Forum/ARF) ve Doğu Asya Zirvesi (East Asia Summit/EAS) organizasyonlarının yanı sıra Barış, Özgürlük ve Tarafsızlık Bölgesi (The Zone of Peace, Freedom and Neutrality/ZOPFAN) ve Güneydoğu Asya Nükleer Silahsız Bölge Antlaşması (Southeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone/SEANWFZ) mekanizmaları, ASEAN'ın bölgesel güvenlik çabaları olarak konu edinilmiştir. Üçüncü bölümde ise Güney Kore-ASEAN ilişkilerinin tarihi ve bölgesel güvenlik konularındaki iş birliklerine değinilmiştir. Bölgesel güvenlik forumları ile birlikte Moon Jae-in hükümetinin NSP inisiyatifi, bu ilişkilerin merkezinde konumlanmıştır. Sonuç bölümünde ise, Güney Kore'nin ASEAN ile bölgesel güvenlik çerçevesinde ilişki gerçekleştirmesinin sebebi sayılabilecek stratejik kültür unsurları nedenleri ile beraber açıklanmıştır.

Güney Kore'nin Güvenlik Algısı

Güney Kore'nin bölgesel anlamda güvenlik algısını kavrayabilmemiz için öncelikle stratejik kültürünü anlamamız büyük önem arz etmektedir. Tanım olarak stratejik kültür, tarihsel deneyimler, toplumsal hatıra ve değerler sonucu ortaya çıkan güvenlik politikaları, strateji üretimi ve bunların sonuçlarına neden olan bakış açılarının toplamıdır. Güney Kore'nin stratejik kültürünü temel olarak üç unsur şekillendirir. Birincisi, varlık ve güç edinme Güney Kore'nin kuruluşundan bu yana sürekli bir ulusal amaç olmuştur. İkincisi, Kore Savaşı (1950-1953) dikkate alındığında Kuzey Kore tehdidine karşı mücadele, Güney Kore'nin ulusal savunma ajandasında uzun süredir varlık göstermektedir. Son olarak, ABD ile müttefikliğini devam ettirme ülke için kritik bir unsur olmaya devam etmektedir (Kim, 2014). Bu üç önemli unsur dışında Güney Kore stratejik kültürünü etkileyen unsurlar şu şekilde sıralanabilir: Kore Yarımadası'nın jeopolitik konumu, Japonya sömürge döneminin etkileri ve yakın tarihte Güney Kore dış politikasının merkezinde yer alan çok taraflılık. Bu unsurlara ek olarak tarihsel anlamda Çin etkisi ve Konfüçyüsçülük, Kore stratejik kültüründe yer alan önemli unsurlardır. Ancak, bu iki unsur bölgesel güvenlikten çok Güney Kore'nin içerisindeki dinamiklere etki etmesi nedeniyle bu çalışmada konu edilmeyecektir.

Güney Kore coğrafyası, stratejik kültürünün şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. Bölgenin Çin, Japonya ve Rusya topraklarının ortasında yer alarak bu topraklar arasındaki bağlantıyı sağlaması ve stratejik deniz yollarına ulaşımı olması nedeniyle tarih boyunca değerli addedilen bir bölge olmuştur (Kim, 2014). Görece zayıf addedilen bir devletin sınırlarını bölgenin büyük güçleri ile paylaşması, Kore'ye güç dengesinin sağlanmasında stratejik önem kazandırmıştır. Diğer yandan, Asya ve Pasifik arasında köprü görevi ile öne çıkan Kore Yarımadası, büyük güçlerin rekabetinin kurbanı olmuş ve tarih boyunca 900 üzerinde küçük ve büyük istilalara sahne olmuştur (Cha, 2001).

Kore Yarımadası'nın doğusuna yöneldiğimizde, Japonlar ile ilişkilerinde Koreliler için önemli olan üç unsur olduğu görülür: Sömürge döneminde izledikleri politikalar nedeniyle samimi bir şekilde özür dilenmesi, bu dönemde köle olarak çalıştırılan işçilere yönelik tanıma, rahatlatıcı kadınlara yönelik tanıma ve tazminat talepleridir (Kim, 2014). İkinci Dünya Savaşı ile son bulan Japon sömürge dönemindeki bu olumsuz hatıralar ile şekillenen ilişkilerin yanı sıra Liancourt Kayalıkları olarak da adlandırılan Dokdo/Takeshima adalarındaki egemenlik iddiaları Japonya ve Güney Kore arasında sık sık askeri ve siyasi gerginliklerin yaşanmasına yol açmaktadır.

Güney Kore, kuruluşundan sonraki süreçte sürekli yoksulluk hali yaşadığı bir döneme girmiştir. Bu nedenle ekonomiden savunmaya birçok konuda ABD'ye bağımlı olmaktan kaçınmamıştır. Bu bağımlılığı azaltmak ve dünyanın en fakir ülkesi olma konumundan uzaklaşmak için 1960'larda varlıklı ve güçlü bir devlet inşa etme düşüncesi ülkenin politika planlamasına yerleşti (Kim, 2014). Japonya'nın 19.yüzyılda gerçekleştirdiği Meiji Restorasyonu'ndan etkilenen Park Chung Hee, yine o dönemin sloganı olan "zengin ülke ve güçlü ordu" hedefini benimsemiştir (Holcombe, 2016: 346). Bu amaç çerçevesinde öncelikli olarak, yakın yüzyıldaki kolonileşme tarihine cevap niteliği taşıyan kendi kaderini tayin hakkı (self-determinasyon) çerçevesinde politikalar izlenmiştir. Park Chung Hee, 19. yüzyılda Japonya sömürgesi olan ve ardından 20. yüzyıl başında büyük güçlerin mücadelesinde çatışma alanına dönüşen Kore Yarımadası hatıraları ile şekillenen Güney Korelilerin mutsuz ve mağdur düşünce yapısını değiştirmeye çabaladı. Silla döneminde, genç aristokratlardan oluşturulan Hwarang savaşçı birliği ve 1500'lerde Choseon Hanedanlığı'nı Japon işgalinden

kurtaran Amiral Yi Sun-sin'in kahramanlığı ile yeni bir tarihsel anlatı olarak ön plana çıkarıldı (Kim, 2014). Park Chung Hee, güçlü ordu yaratma hedefi ile askeri modernleşmeye büyük önem vermiştir. 1974 yılında Yulgok Programı çerçevesinde askeri modernleşme hız kazanmıştır (Cha, 2001). Yine varlıklı ve güçlü ülke inşa etme hedefi çerçevesinde Güney Kore, 2005 yılı itibarı ile uzun soluklu savunma reformlarına başladı. Temel amaç askeri kuvvetleri modernleştirmek ve teknolojiye uyumlu hale getirmektir (Kim, 2014).

Japonya'nın adayı terk etmesinin ardından Kore Yarımadası'ndaki ideolojik ayrışma ve Kore Savaşı'nın hatıraları Kuzey Kore (Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti) tehdidini açığa çıkardı. Bu tehdidin uzun süredir var olmasının en önemli nedeni 1950 ve 1953 yılları arasındaki Kore Savaşı'nın teknik olarak bir barış anlaşması ile sonlandırılmamış olmasıdır. Diğer yandan, Kuzey Kore'nin nükleer silah sahipliğini açıklaması, tehdidin doğasında değişmeye neden olmuştur (Kim, 2014). Kuzey Kore, Güney Kore'yi sık sık yok etme söyleminde bulunurken nükleer silah ve füze geliştirme programları, bunların testleri ve Mart 2010'da Cheonan gemisinin batırılması gibi provokasyonları, Güney Kore güvenliğini tehdit etmektedir (Emmers-Teo, 2018: 48-63).

Güney Kore'nin kuruluş sürecinde ortaya çıkan yakın ilişkiler ABD ile yakın müttefikliği başlatmış olsa da Koreliler ile Amerikalıların ilk teması 1800'lü yıllara dayanmaktadır. 1866'da Kore Yarımadası'na ticaret yapma isteği ile gelen General Sherman ve mürettebatı Koreliler tarafından bozguna uğratıldı. Bunun üzerine Amerikalılar, 1000 mürettebatlı savaş gemisi ile 1871'de tekrar geldi ve Kanghwa Adası'nı işgal etti. Bu sırada, Japonya da Kore'yi kendisi ile anlaşma yapmaya zorluyordu. Kore, çözümü Japonya'yı dengeleyerek Avrupalılar ve Amerikalılar ile anlaşma yapmakta buldu (Kim, 2014). Günümüzde ABD, Güney Kore'nin güvenlik stratejisinin merkezinde yer almaktadır. Sadece Kuzey Kore tehdidine yönelik Kore Yarımadası'nın güvenliği için değil; aynı zamanda Kuzeydoğu Asya'da istikrarın sağlanması için ABD'nin varlığı önem arz etmektedir (Emmers-Teo, 2018: 48-63). Ancak ABD'nin bölge için önemli bir konuma yükselmesi 1940'lı yıllarda başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda mağlup olan Japonya'nın Kore Yarımadası'ndan çekilmesinin ardından kuzeydeki Rus askeri varlığı ile beraber Amerikan askerleri de güneye yerleştiler. 1948 yılında resmi isimleri ile Kore Cumhuriyeti ve Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşlarını ilan etmeleri, yarımadadaki Soğuk

Savaş tansiyonunu dindirmeye yetmemiştir. 1950-1953 yıllarında Kore Savaşı sırasında Amerikan askerleri Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında öncü rol oynadı. Kore Savaşı'nın ardından, ABD'nin sağladığı askeri ve ekonomik yardımlar günümüz Güney Kore'sinin güçlü bir devlet olarak varlık göstermesinde önemli bir etken olmuştur.

Soğuk Savaşın son bulması ile Güney Kore'nin tehdit algısı Kuzey Kore tehdidinin dışına çıkarak genişledi (Emmers-Teo, 2018: 48-63). Çin'in yükselişi, Japonya'da artan milliyetçi politika, ABD ile olan müttefikliğin dönüşümü, iklim değişikliği, nükleer yayılma gibi küresel sorunlar Güney Kore'nin stratejik kültürünü etkiledi (Kim, 2014). Daha geniş bir güvenlik konsepti arayışına giren Güney Kore, geleneksel askeri tehditlerin yanı sıra geleneksel olmayan askeri ve insani konuları güvenlik politikalarına dahil etti (Lee, 2004: 106-126). Diğer yandan, Güneydoğu Asya'da büyük güçlerin mücadelesinin olumsuz etkisini azaltmaya yarayan ASEAN'ın varlığının aksine, Kuzeydoğu Asya'da bu rolü üstlenecek bir uluslararası örgüt bulunmamaktadır. Güney Kore, 1960'lardan 1990'lara kadar süren sosyoekonomik kalkınması sayesinde bir yandan içerideki kapasitesini geliştirirken diğer yandan uluslararası toplumun diğer üyeleri ile ağırlığını artırarak uluslararası ve bölgesel toplulukların yararını amaçlayan girişimlerde bulundu. Güney Kore, nüfusun yaşlanması ve küresel tüketimin düşmesi gibi faktörlerin etkisi ile gelecekte ekonomik büyümenin yavaşlaması tehdidi ile karşı karşıya kalmaktadır. Yine de dünyanın en gelişmiş ve modern ekonomilerinden biri olmaya devam edecektir. Ekonomisinde mevcut olan yüksek seviyedeki kaynağın varlığı da ülkenin savunma sektörüne ve diplomasi alanına yansımaktadır (Emmers-Teo, 2018: 48-63). 1950'li yıllardan bu yana ABD-Güney Kore müttefikliği, Kuzeydoğu Asya ve Kore Yarımadası güvenliğinin temel yapı taşı olmuştur. Ancak Güney Kore ekonomisinin gelişmesi ve askeri gücünün artmasının sonucu olarak ülkenin ulusal savunma kapasitesine olan güveni arttı ve Güney Kore halkı ABD'ye olan bağımlılığın azaltılması talebinde bulundu. Güney Kore güvenliği için iki Kore arasındaki diyalog ve ABD ile müttefiklik kritik olsa da Soğuk Savaş sonrası süratle hız kazanan çok taraflı yaklaşımlar Seul yönetimi tarafından göz ardı edilmedi (Lee, 2004: 106-126). 1990'lar itibari ile orta güç kimliğini benimseyen Güney Kore, bu kapsamda dış politikasını planladı. İlk kez Başkan Roh Tae-woo tarafından Güney Kore'nin statüsünü belirtmek için kullanılan bu ifade ile ekonomi ve çevre sorunları gibi çeşitli konularda uluslararası iş

birliği amaçlandı. Ayrıca orta güç kimliği altında, siyaset ve dış politika konularında devletlerin tek başlarına mücadele etmeleri yerine arabuluculuk faaliyetleri, arabuluculuk mekanizmalarının artırılması ve evrensel normların yayılması önemli unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır (Çelik, 2020: 67-85). Bu anlamda, 1990'lardan beri Güney Kore, diplomasi ağını genişleterek uluslararası örgütlere katılımını artırdı. Orta güç statüsünü ön plana çıkaran Güney Kore, normatif güvenlik ajandasında güven inşası (confidence-building) ve genel olarak çok taraflılığı (multilateralism) benimsedi. Moon Jae-in hükümeti, özellikle Kuzey Kore sorununun çözümüne ilişkin birçok diyalog platformunu koordine etmekte ve desteklemektedir (Emmers-Teo, 2018: 48-63).

ASEAN ve Bölgesel Güvenlik

Tarihsel olarak Güneydoğu Asya devletleri, sadece büyük güçlerin mücadelelerinin ortasında kalmadılar; aynı zamanda kendi aralarındaki tarihin çeşitli aşamalarında ortaya çıkan çatışmalarla da yüzleşmek zorunda kaldılar. Bu sırada, bölgedeki istikrarsız koşullar ise ASEAN'ın oluşmasını tetikleyen etken bir unsur oldu. Asya toplumları, mevcut olan kültür, etnik, din, dil ve stratejik algılayış farklılıkları nedeniyle, daha homojen bir yapıya sahip olan Batı tarzı bir uluslararası bir örgüt etrafında toplanamazlardı. Bu nedenle Güneydoğu Asya ülkeleri şu iki prensip ile bir bölgesel örgüt çatısı altında siyasal, güvenlik, ekonomi ve sosyal meselelerde iş birliğine gitmeye karar verdiler: Müdahalesizlik (non-interference) ve konsensus (consensus).

1800'li yıllardaki Batı ülkelerinin sömürge faaliyetlerinin ardından İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar süren Japon işgalleri, Güney Doğu Asyalı toplumları olumsuz biçimde etkiledi. 1955-1975 yılları arasında ise Vietnam Savaşı ve gerilla çatışmaları, bu bölgede istikrarsız ve güvensizliğe neden oldu. Güneydoğu Asyalı devletler, 1966'dan itibaren kendi iç meselelerine dış müdahale olmaksızın karşılıklı ilişkiler kurabilecekleri bir bölgesel örgüt oluşturmak için müzakerelere başladılar (Yates, 2017). Bu örgütün oluşturulma çabasındaki temel amaç, Endonezya-Malezya Çatışması (1963-1966) problemini çözüme kavuşturmak ve dış güçlere karşı gelebilmek için ortak bir güç dizayn etmektir (Beeson, 2008). Sonuç olarak, 8 Ağustos 1967 tarihinde Tayland'ın başkenti Bangkok'ta bir araya gelen Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland temsilcileri ASEAN Deklarasyon (Bangkok Deklarasyon) metnini imzalayarak ASEAN'ı kurdular (ASEAN, t.y.).

Metni imzalayan devletler şu 7 amacın gerçekleştirilmesi üzerinde anlaştılar:

1. Ekonomik büyüme, sosyal ilerleme ve kültürel gelişme
2. Bölgesel barış ve istikrar
3. Ekonomik, sosyal, kültürel, teknik, bilimsel ve yönetsel iş birliği
4. Eğitim ve araştırma konularında karşılıklı yardım
5. Tarım, sanayi, ticaret, ulaşım, iletişim ve yaşamsal standartların yükseltilmesinde iş birliği
6. Güneydoğu Asya çalışmalarının tanıtılması
7. Bölgesel ve uluslararası örgütlerle iş birliği (Severino, 2008).

Bu yedi madde ile bölgesel çatışmaların iş birliği ile çözülmesi ve temel amaçlar konusunda iş birliği sağlanması planlanmıştı. ASEAN'ın ortaya çıktığı dönemlerde Güneydoğu Asya son derece umutsuz olarak ifade edilebilecek koşullar altındaydı. Bölgedeki etnik ve dini çeşitliliğin yanı sıra sömürge geçmişleri nedeniyle Güneydoğu Asyalı uluslar birbirlerine yabancılaşmış ve farklı ulusal tecrübeleri nedeniyle farklı stratejik bakış açıları geliştirmişlerdi. Kendi aralarındaki toprak kavgalarının yanı sıra Çin ile olumsuz ilişkilere sahiptiler. Bu yeni birlik öncesinde, bölgede çeşitli devletlerarası örgütler vardı; ancak bunların amaç ve kapsadıkları konular sınırlıydı. ASEAN ile daha önce olmayan biçimde tüm Güneydoğu Asya ülkelerini bir araya getirmek hedefleniyordu. Çatışmaları barışçıl biçimde çözmek ve yeni çatışmaların ortaya çıkmasını engelleyebilme kapasitesini geliştirmenin yanı sıra, ASEAN'ın birbirine yabancı bölge toplumları arasında bir köprü görevi gerçekleştireceği düşünülüyordu. Başka bir beklenti ise bölgesel iş birliği ve istikrarın gerçekleştirilmesinin bir sonucu olarak ASEAN'ın ulusal kalkınmalara yardım edebileceği düşüncesi idi (Severino, 2008).

Güneydoğu Asya'da sömürge güçlerinin bölgeden çekilmesinin ardından dış güçlerin siyasal kazanç elde etmeye çalışabileceği bir güç boşluğu ortaya çıkmıştı. Kasım 1971'de, ASEAN, ZOPFAN deklarasyonu ile Güneydoğu Asya ülkelerinin dış güçlerin müdahalesinden bağımsız olduklarını açıkladılar (Severino, 2008). ZOPFAN'ın yürürlüğe girmesi, ortaya çıkan güç boşluğuna Güneydoğu Asya ülkelerinin bir cevabı niteliği taşımaktaydı.

ASEAN'ın kurucu üyeleri ilk zirveyi 24 Şubat 1976 tarihinde Bali'de gerçekleştirdi. Endonezya, Filipinler, Malezya, Singapur ve

Tayland bölge devletleri arasındaki ilişkileri düzenlemek için belirlenen normları Dostluk ve İş birliği Antlaşması (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia/TAC) altında somutlaştırmışlardır (Severino, 2008). ASEAN üye ülkelerinin kabul ettiği temel prensipler şunlardır:

1. Tüm ulusların bağımsızlık, egemenlik, eşitlik, toprak bütünlüğü ve ulusal kimliklerine karşılıklılık çerçevesinde saygı
2. Her devletin dış müdahale, hükümet devirme ve baskıdan muaf biçimde ulusal varlığını devam ettirebilme hakkı
3. Başkasının iç işlerine müdahale etmeme
4. Farklılık ya da çatışmaların barışçıl biçimde çözümü
5. Tehdit ve güç kullanımını terk etme
6. Üyeler arasında etkili iş birliği (ASEAN, t.y.).

TAC ile maddeleştirilen normlar, siyaset ve güvenlik çerçevesinde ASEAN'ın rehber prensipleri olarak kabul görmektedir. TAC, normlarının kabulü ile Güneydoğu Asyalı herhangi iki ülke arasındaki çatışma ihtimalinin düşürülmesi ve ilişkilerin istikrarlı gelişimine yarar sağlamıştır (Severino, 2008).

Güneydoğu Asya'da çatışmaların çözüme kavuşturulma süreci ile beraber ASEAN'a katılımlar devam etti. 1984 tarihinde Brunei, 1995'de Vietnam, 1997'de Laos ve Myanmar, ve son olarak Kamboçya 1999 yılında ASEAN bünyesine katıldı (ASEAN, t.y.). Güneydoğu Asya ülkelerinin birlikte ASEAN'a dahil olması bölgesel barış ve istikrarın daha olumlu yöne evrilmesine neden oldu. Ancak başka bir açıdan bakıldığında, yeni üyelerin varlığı ASEAN'ın siyasal, ekonomik, kültürel ve tarihsel çeşitliliği ile karar alma sürecinin karmaşıklığını artırdı (Severino, 2008).

ZOPFAN'ın önemli bir tamamlayıcısı olarak, 1995 yılında ASEAN üye ülkeleri, SEANWFZ metnini imzalamışlardır. Bu antlaşma ile Güneydoğu Asya ülkeleri, nükleer silah geliştirme, üretme ve diğer yollarla edinme faaliyetlerinde bulunmayacakları, nükleer silah sahibi olmayacakları ve nükleer silah test etmeyeceklerine yönelik söz vermişlerdir. SEANWFZ'nin kabulü ile ASEAN ülkeleri, bölgede nükleer silah varlığından kaçınmaya çalışmışlardır ve böylece Güneydoğu Asya dünyadaki birkaç nükleer silahsız bölgeden biri olmuştur. Mart 1997'de yürürlüğe giren antlaşma, ASEAN'ın küresel anlamda nükleer silahların yayılmasını önleme rejimine katkısı olarak değerlendirilir (Severino, 2008).

ASEAN, büyük güçleri Güneydoğu Asya ile bir araya getirerek bölgesel güvenlik ve istikrarı güçlendirme arayışına girdi. Bu amaçla aldığı ilk inisiyatif Diyalog Partnerliği oldu. ASEAN başlangıçta diyalog partnerleri ile ekonomik iş birliğine yönelse de zamanla güvenlik konularına değinilmesi kaçınılmaz oldu. Bu partnerler ile gerçekleştirilen ASEAN Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda (ASEAN Post-Ministerial Conference/PMC) siyasi konular ağırlık kazanmaya başladı. Ancak Rusya, Çin ve Vietnam olmadan bölgesel güvenlik ve barış tam anlamı ile gerçekleştirilemiyordu. Bu amaçla ASEAN'ın gözlemci üyelerinin de dahil olduğu ARF oluşturuldu. ARF'nin en önemli organizasyonu olan ASEAN Bakanlar Toplantısı'nın (ASEAN Ministerial Meeting) ilki 1994'te Bangkok'ta düzenlendi. ARF çerçevesinde, bölgesel güvenlik problemlerinin ele alındığı Bakanlar Toplantısı'nın yanı sıra karşılıklı güven inşa edici, bağlantıları genişletecek ve ortak problemlere karşı iş birliği kapasitesini artıracak birçok etkinlik düzenlenmektedir. ARF'nin ikinci Bakanlar Toplantısı'nda üç aşamadan oluşan Concept Paper'ın kabulü ile forumun ilerleyişi belirlenmiştir: Karşılıklı güven inşası, önleyici diplomasi (preventive diplomacy), çatışma çözümü mekanizmasının geliştirilmesi. Her ne kadar ARF önleyici diplomasinin işlemesi için etkili bir mekanizma kurmada başarısız olsa da Asya-Pasifik genişliğinde çeşitli güçteki aktörlerin katıldığı ve güvenlik meselelerinin görüşüldüğü tek bölgesel organizasyon olma sıfatı ile büyük önem taşımaktadır (Severino, 2008).

ASEAN'ın bölgesel güvenliği destekleyici diğer platformları ise APT ve EAS'dır. Kuzeydoğu Asya bölgesine yüksek önem atfeden ASEAN, buradaki ülkeler ile yakınlaşabilmek için 1997'de Çin, Japonya ve Güney Kore katılımı ile APT sürecini başlatmıştır. Bu üç devlet ASEAN'ın müdahalesizlik ve silaha başvurmama normlarını onaylarken; kendi aralarındaki sorunları da tartışabilecekleri bir platforma katılmışlardır. İlk zirvesi 2005'te Kuala Lumpur'da düzenlenen EAS'a ise ASEAN liderlerinin yanı sıra Avustralya, Çin, Hindistan, Japonya, Güney Kore ve Yeni Zelanda katılmaktadır. EAS, geniş ölçüdeki stratejik siyasi ve ekonomik konuların tartışılması önemli bir ortam oluşturmaktadır (Severino, 2008).

ASEAN'ın bölgesel güvenliğe yönelik katkılarının sınırlı olmasına rağmen, genel anlamda sunduğu katkı olduğundan daha az gösterilmektedir (Ba, 2010). ASEAN güvenlik alanında bölgesel çatışmaları önleme ve yönetme, tansiyonun yükselerek silahlı çatışmaya dönüşmesini önleme, ülke içindeki çatışmasının

diğerlerine sıçramasının önüne geçme ve son olarak büyük güçlerin Güneydoğu Asya bölgesine müdahalesini engelleyebilmeye odaklanmıştır. Güvenlik alanındaki kurumsal yapılanmasında diyalog ve danışma mekanizmasını tercih etmiştir (Acharya, 1998). Bunun sonucunda; ASEAN farklı stratejilere sahip, birbirlerine şüphe ile bakan aktörleri bir araya getirebilmiş ve tansiyonun düşürülmesine katkı sunmuştur. Öncelikli olarak ASEAN, Güneydoğu Asya devletlerini güvelik iş birliğine yönelterek bölgesel stabiliteyi desteklemiştir. İkinci olarak, ASEAN ülkelerinin büyük güçlerle ilişkilerini şekillendirmiştir. Kurumsallaşma çabasının sonucu olarak bugün ASEAN-Kuzeydoğu Asya ülkeleri arasındaki ilişkiler daha düzenli, öngörülebilir ve kurumsal bir zemine oturtulmuştur. Son olarak büyük güçler, ASEAN bünyesindeki ARF ve APT gibi platformlara katılarak kendi aralarında diyalog kurma, şeffaflık geliştirme ve büyük çatışmaları dengeleme fırsatı yakalamışlardır (Ba, 2010).

Sunduğu katkılara rağmen ASEAN, bünyesindeki aktörler ve kurumsal yapısı nedeniyle güvenlik meseleliklerinde etkin olmasını engelleyen birçok durumla karşı karşıya kalmaktadır. Müdahalesizlik prensibi ve konsensus ile karar verme süreci ASEAN'ın kurumsallığına etki eden iki önemli konudur. Bu iki unsur özellikle farklı bölgeselleşme geleneğinden gelen Batılı güçlerin memnuniyetsizliğine neden olurken ASEAN'ın kapasitesini sınırlamaktadır. Ayrıca, aktörlerin politika öneri ve tercihlerinin farklı olması ve birlik bünyesinde farklı beklentilere sahip olmaları konsensus sürecinin sağlıklı ilerlemesini engellemektedir. Bunlara ek olarak, ARF'nin aksine APT'nin geleneksel güvenlik sorunlarına değinmiyor olması, etkinliğini kısıtlamaktadır (Ba, 2010). Son olarak ASEAN, Güney Çin Denizi sorunu gibi bölgesel krizlerin çözümünde etkili mekanizma oluşturamamıştır. Bölgesel krizlerin çözümünde, iş birliği, norm oluşturma ve diyalog fırsatı yaratma ile yürütülen güven inşası ile sınırlı kalmıştır (Lai, 2018).

ASEAN ve Güney Kore Arasındaki Güvenlik İlişkileri

Güney Kore ve ASEAN arasındaki ilişkiler Kasım 1989'da sektörel diyalog iş birliği çerçevesinde başladı. 1991 yılında ise ASEAN tarafından Güney Kore tam Diyalog Partneri unvanını aldı. 2004 yılında TAC'ı onaylayan Güney Kore, yine aynı yıl ASEAN ile Kapsamlı İşbirliği Partnerliği Ortak Deklerasyonu'na (The Joint Declaration on Comprehensive Cooperation Partnership) imza attı. Kasım 2010 yılında düzenlenen 13. ASEAN-ROK Zirvesi'nde ilişki

stratejik partnerliğe yükseltildi. Seul yönetimi, Eylül 2012 tarihinde Jakarta'da ASEAN elçiliği açtı ve Ekim ayında ilk elçisini gönderdi (ASEAN, 2019).

ASEAN ve Güney Kore arasındaki ilişkiler erken dönemde mütevazı ölçüde şekillenmekteydi. Ancak ikinci aşama, 1997 tarihinde Asya Finansal Krizi'nin patlak vermesi ile gerçekleşti (Lee, 2019/1). Bu kriz ile Kuzeydoğu Asya bölgesi; Çin, Japonya ve Güney Kore arasında gerçekleşecek yakın ilişkilerin sinyallerini vermeye başlamıştı. Aralık 1997'de Malezya Başbakanı Mahathir Mohammad'ın daveti ile bu üç devletin liderleri, ASEAN Zirve toplantısına katıldılar. Böylece APT süreci başlamış oldu (Severino, 2012: 15-16). Bölge ülkeleri, birlikte hareket ederek tüm Asya'yı etkisi altına alan bu krizin üstesinden gelmeye çabaladılar. ASEAN-Güney Kore ilişkileri de bu çok taraflı kapsamda, iki aktörün daha fazla bir araya gelme ve tartışma fırsatı yakalaması sayesinde gerçekleşti (Lee, 2019/1).

Asya ve özel olarak ASEAN kapsamında bölgesel iş birliğinin güçlendirilmesi için bölgedeki ekonomik entegrasyon, Kore Yarımadası'ndaki durumun istikrarlı hale getirilebilmesi ve Asya-Pasifik bölgesinde ortak güvenlik sorunlarına karşılık verebilme ile ilişkili olarak Güney Kore önemli bir aktör olarak ortaya çıktı. ASEAN devletleri için Güney Kore, ABD ile olan yakın ilişkisi de göz önüne alındığında, ASEAN ve Batılı devletler arasında bir köprü kurma görevi üstlenmektedir. Güney Kore'nin bölgeye sunduğu teknik ve kalkınmaya yönelik yardımları, ASEAN bölgesinin siyasal krizler ve ekonomik zorluklarına olumlu katkı sunması nedeniyle önemli görülüyor. Aynı zamanda ASEAN ülkeleri, geleneksel olmayan güvenlik problemlerinde ve Güney Çin Denizi ile ilişkili tansiyonun düşürülmesinde Güney Kore'den daha etkili bir rol oynamasını bekliyor (Lai, 2018). Çin'in, Güney Çin Denizi ve buradaki adalar üzerindeki hak iddia etmesi, ASEAN için kritik öneme sahip konulardan biridir. Diğer yandan 1979 yılından beri devam eden siyasi ve ekonomik anlamda Çin'in yükselişi ASEAN ülkeleri tarafından endişe ile izlenmektedir. Doğu Asya'nın bölgesel güçlerinden bir diğeri olan Japonya, İkinci Dünya Savaşı sırasında Kore Yarımadası'nda olduğu gibi Güneydoğu Asya tarihine de acı dolu hatıralar bırakmıştır. Shinzo Abe hükümeti döneminde, milliyetçi politika ile şekillendirdiği dış politikası ise yine Güneydoğu Asya ülkelerini tedirgin etmiştir. Ancak Çin'in ve Japonya'nın aksine Güney Kore'nin ASEAN bölgesi ile probleminin

olmaması, sömürge geçmişi olmaması ve tehdit edici söylemlerde bulunmaması ASEAN için alternatif bir orta güç olarak bölgesel arenada dikkat çekmesine neden olmaktadır (Çelik, 2020: 67-85).

Güney Kore ise, Moon Jae-in hükümeti döneminde ASEAN ile siyasi ilişkilerine büyük önem atfetmiştir. ASEAN'ın sürdürdüğü bölgesel rolünü destekleyen Güney Kore, ASEAN bünyesindeki ARF, EAS, ASEAN Savunma Bakanları Toplantısı (ASEAN Defense Minister's Meeting-Plus/ADMM-Plus) ve Genişletilmiş ASEAN Deniz Forumu (Expanded ASEAN Maritime Forum/EAMF) platformlarına katılım sağlıyor (Lai, 2018). Moon hükümeti döneminde, Güney Kore'nin bölgesel anlamda çok taraflı platformlara katılmasının en önemli nedenlerinden biri, Kuzey Kore ile bağlantı kurmak ve Kuzey Kore'nin bölgesel diyaloglara katılımını sağlamaktı. Bu nedenle Güney Kore'nin ASEAN'a katılımı bir ölçüde Kuzey Kore'ye direk olmayan biçimde etki edebilme fırsatı yakalayabilecek olmasıydı. ARF, Kuzey Kore'nin katıldığı ender bölgesel platformlardan biri olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır (Emmers-Teo, 2018: 48-63). İki Kore'nin bir arada yer aldığı ARF Bakanlar Toplantısının yanı sıra ASEAN Zirvelerinde Kore Yarımadası'ndaki gelişmeler ASEAN Dışişleri Bakanları tarafından sık sık tartışılır. Örneğin; Nisan 2012'de ASEAN Zirvesi'nde BM Güvenlik Konseyi'nin Kuzey Kore'ye uyguladığı kararların ASEAN tarafından desteklendiği açıklanmış ve Altılı Görüşmeleri (Six Party Talk) devam ettirme çağrısı yapılmıştır (Severino, 2012: 15-16).

ASEAN ve Kuzey Kore arasında, geçmişten bu yana devam eden dostça ve istikrarlı bir ilişki bulunmaktadır. 2000 yılından beri Kuzey Kore, ARF toplantılarına katılımı sayesinde ASEAN ülkeleri ile çok taraflı ilişkiler yürütüyor. Pyongyang'ın ASEAN ülkelerinde temsilciliğinin bulunması ile somutlaşmış resmi ilişkilerin yanı sıra düşük miktarda kapasiteye sahip olsa da ekonomik ilişkileri bulunuyor. Uluslararası toplumdaki izole olmuş bir Kuzey Kore için Güneydoğu Asya ile kurulan ilişkiler avantaj olarak görülmesine rağmen ASEAN, Kuzey Kore'nin BM Güvenlik Konseyi kararlarına uyması gerektiğini düşünüyor ve Kore Yarımadası'nda nükleer silahsızlanmayı destekliyor. ASEAN ülkelerince Kuzey Kore'nin nükleer silahlara sahip olması bölgesel barışın korunmasına tehdit olarak algılanıyor (Nah, 2017). Kuzey Kore'nin nükleer silah sahipliğinin önüne geçilememesinin sonucu olarak bölgesel silahlanma yarışının artması ve Doğu Asya'da nükleer yayılma

sorununun gündeme gelmesinden endişe ediliyor (Lee, 2004). Bu nedenle Kuzey Kore ile diplomatik ve ekonomik ilişki içerisinde olan ve Kore Yarımadası'nda barış ortamının oluşturulmasını destekleyen ASEAN, Güney Kore'nin Kuzey Kore'yi uzlaşma masasına oturtabilme çabasında önemli bir aktör olarak rol kazanmaktadır.

Güney Kore, Kore Yarımadası probleminin çözümünde her ne kadar iki Kore'nin lider rolü üstlenmesi ve yarımada politikalarına yönelik müdahaleleri önlemede kararlı olsa da yarımadadaki barışın komşu ülkelerin yakın iş birliği ile gerçekleştirilmesinden yanadır (Lee, 2004). ARF, Asya-Pasifik bölgesi güvenliğine dahil olan ya da etki eden ülkelerin büyük kısmını bir araya getirmekle birlikte, bu bölgede stratejik bir topluluk oluşturmanın en önemli adımını atmıştır. ARF bir tartışma forumudur ve grup çıkarından çok bireysel çıkarlara odaklanmıştır. Diğer yandan, Kuzeydoğu Asya'da var olan Kore Yarımadasındaki belirsizlik, nükleer yayılma, askeri çoğalma ve bölgesel rekabet ile baş edebilmek için karşılıklı güven inşa etme ve önleyici diplomasi mekanizmalarını benimsemiş çok taraflı kuruma ihtiyaç duyulmaktadır (Kim, 1998). Güney Kore, ARF'ye sadece bölgenin tek çok taraflı platformu olması nedeniyle pozitif rol vermemiştir. Seul yönetimi için ARF aynı zamanda var olan ikili güvenlik düzenlemelerinin tamamlayıcısı rolündedir. Kore Yarımadası güvenlik sorunu, forumun kuruluşundan bu yana önemli tartışma konularından biri olmuştur. Haziran 2000'de Kuzey Kore'nin katılımının ardından, ARF çalışma alanı içinde Kuzeydoğu Asya Güvenlik Forumu (Northeast Asia Security Forum) kurularak, bölgenin güvenlik konularında çok taraflı tartışma ortamını gerçekleştirme fırsatı yakalanmıştır. ARF, Kore Yarımadası uzlaşısının sağlanmasında aktif rol oynamamıştır. Ancak yüksek profildeki yetkililerin Asya-Pasifik güvenlik forumunda tartışmaları ve ilk bölgesel güven inşa etme girişimi olması nedeniyle son derece önemlidir. Kuzey Kore politikasının yanı sıra bir Doğu Asya Topluluğu vizyonunu gerçekleştirme çabasında olan Güney Kore de, 1992- 2000 yılları arasında Doğu Asya Vizyon Grubu (EAVS) ve Doğu Asya Çalışma Grubu (EASG) faaliyetlerinde lider rolü üstlendi (Lee, 2004). Güney Kore'nin bölgesel güvenliğe ilişkin en görünür olduğu yer EAVS önerisiydi ki bu da EAS'ın kurulmasına öncülük etti. Aralık 1998'de gerçekleştirilen ikinci APT Zirvesi'nde Kim Dae-jung tarafından başlatılan Doğu Asya Vizyon Grubu'nun amacı bir Doğu Asya Topluluğu oluşturmaktır. Bu topluluk ile bölgesel anlamda siyasal ve güvenlik alanlarında iş birliği yapmak

hedeflenmişti. Güney Kore'nin bu inisiyatifi Endonezya ve Malezya liderliğinde devam ettirildi (Emmers-Teo, 2018: 48-63).

Moon Jae-in hükümeti döneminde, NSP sayesinde ASEAN ve Güney Kore ilişkileri yeni bir döneme girdi. Bu politikada dikkat çekici olan nokta Güney Kore'nin ilk defa kesin bir başlık koyarak ASEAN'a yönelik politika girişiminde bulunmasıydı (Lee, 2019/1). Başkan Moon Jae-in, 2017 başkanlık seçimi kampanyasında duyurduğu dış politika planlamasında ilk defa NSP girişiminin amacı olan ABD, Çin, Rusya, Japonya'nın yanı sıra ASEAN ve Hindistan ile ekonomik, siyasal ve stratejik partnerliği geliştirme hedefinden bahsetmiştir. Ardından Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) Zirvesi, APT ve EAS için ziyaret ettiği Endonezya, Vietnam ve Filipinler'de NSP girişimini duyurmuştur. NSP'nin altı büyük aktör ile ilişkilerini geliştirmesine rehberlik edecek prensipler, insan, refah, barış (3P: People, Prosperity, Peace) olarak belirlenmiştir (Lee, 2019/2). Politikanın kesintiye uğradığı zamanlar olsa da NSP son derece kararlı biçimde devam etmiş ve taraflar ilişkilerini bu politika çerçevesinde refah ve barışı merkeze koyarak şekillendirmişlerdir (Lee, 2019/1)

Günümüzde, Kore Yarımadası ve Güney Kore'nin dört büyük diplomatik partnerinin -ABD, Çin, Japonya ve Rusya- Kore ulusal güvenliği ve çıkarları için önemli olmasına rağmen, Güney Kore'nin değişen stratejik ortama cevap vermesinde yetersiz kalmaktadır. Güney Kore'nin ABD ile müttefikliği çerçevesinde Bölge Yüksek İrtifa Hava Savunması (Terminal High Altitude Area Defense/THAAD) füze savunma sistemini konuşlandırarak Çin'in tepkisini çekmesi ve Çin'in 2016-2017 yılları arasında ekonomik misilleme yapması, Çin-ABD ticaret savaşı, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ile ABD'nin Hint Pasifiği Girişimi, Güney Kore'nin -özellikle Çin ve ABD arasında seçim yapmak zorunda kalmaması için manevra alanını genişletmesi ihtiyacını doğurmuştur. Kuzeydoğu Asya'dan sonra Kore Yarımadası'na en yakın bölgenin Güneydoğu Asya olması, tarihsel olarak güçlü devletlerin rekabet alanı olmaları ve bugün bu etkiden uzak kalmaya çabalamaları, Güney Kore'nin uluslararası toplumda rol ve kapasitesini artırma isteği nedeniyle ASEAN, Seul'un manevra alanını genişletme çabasında hedef oldu. Moon hükümeti, ASEAN- Kore stratejik iş birliğinin geliştirilmesine yönelik olarak güvenlik ve askeri konular yerine bölgede barış ortamı inşa etme vurgusunu tercih etti. Üç rehber prensipten biri olan ve NSP tarafından onaylanan Barış İşbirliği kavramı birçok

açından ASEAN-Kore iş birliğini ileri taşıma potansiyeline sahiptir. Öncelikle, hiçbir aktörü hedef olarak belirlememesi ve tehdit önleme arzusunda olmaması nedeniyle, ASEAN'ın dış güçlerle güvenlik iş birliği kurmadaki çekincesini yumuşatabilir. İkincisi, norm ve kural koyarak çok taraflılığı teşvik etmesi sayesinde ASEAN ve Güney Kore'nin küçük ve orta güç olmalarından kaynaklanan yapısal sınırlılık hallerinin önüne geçecektir. Son olarak, büyük güçlerin bölgede barış inşa edilmesini reddedemeyecekleri göz önüne alındığında küçük ve orta güçlerin ahlaki anlamda kapasitelerini artırmalarına yardımcı olabilir (Lee, 2019/2).

Sonuç

Asya, sık sık farklı kültürel, dini, siyasi vb. unsurları bir arada barındıran bir bölge olarak uyum içinde var oluşu ile tanımlanmaktadır. Milyarlarca insanın yurt edindiği bu geniş coğrafya yine de tarihlerinde benzer sorunlar ile karşı karşıya kalmış ya da farklı güvenlik sorunlarına bölgesel çerçevede bir çözüm bulma çabası içerisinde olmuşlardır. Güney Kore'nin tarihinde tanıklık ettiği yıkıcı güvenlik hatıraları ve bu bağlamda geliştirdiği güvenlik ortaklıkları 21. yüzyıl savunma politikasında etkin konumlarını sürdürmeye devam etmektedir. Moon Jae-in yönetimi de ülkenin geleneksel güvenlik sorunlarını göz önüne alarak alternatif bölgesel ilişkiler geliştirme çabası içerisinde olmuştur. Bu bağlamda Güney Kore ve Güneydoğu Asya ülkeleri bölgesel ölçütte güvenlik iş birliği arayışlarına girmişlerdir. Sonuç olarak, özellikle Moon Jae-in hükümeti döneminde alınan siyasal inisiyatifler değerlendirildiğinde, Güney Kore'nin ASEAN ile gerçekleştirdiği bölgesel güvenlik ilişkileri, stratejik kültür unsurları ile açıklanabilmektedir.

İlk olarak, Güney Kore coğrafi konumu nedeniyle Japonya, Çin, Rusya ve Amerika'nın tarihsel olarak rekabet alanı olmuştur. ASEAN aracılığı ile bölgesel güçler arasında kurulan ilişkiler, Japon sömürge dönemi de dahil, tarihsel sorunların Güney Kore'nin diğer ülkeler ile ilişki geliştirmesindeki engel rolünü azaltmaktadır. Japon ve Kore toplumları arasında tarih kitapları ve rahatlatıcı kadınlar meselesi dahil tarih ile ilişkili yorum farklılıkları vardır. Dokdo/Takeshima ada grubu ve suları konusunda iki ülkenin bölgesel iddialarının yanı sıra Koreliler, Japonya'nın Kore Yarımadası'ndaki 35 yıllık sömürge yönetimlerini unutmamışlardır. Diğer yandan Çin ve Güney Kore,

Kore Yarımadası'nın birleşmesi konusunda farklı görüşlere sahiptirler. Güney Kore, Çin'in düşmanı ABD ile askeri müttefiklik içerisinde. Çin ise Kore Savaşı sırasında Kuzey Kore'yi desteklemiştir. Sonuç olarak Çin, Güney Kore ve Japonya arasında derinleşmiş çatışma ve düşmanlıklar söz konusudur. ASEAN'ın bu ortamda ülkelerarası toplantıları organize etmesi, Doğu Asya bölgeselciliğinin merkezi olma konumunu sürdürmesine neden olmaktadır. ASEAN'ın alternatifinin olmamasının ötesinde, bu üç devlet arasındaki ilişkide ortaya çıkabilecek herhangi bir gelişme bölgesel barış ve stabilite için faydalı olacaktır (Severino, 2012:15-16).

İkinci olarak, ASEAN ile kurduğu geleneksel olmayan güvenlik bağlamındaki ilişkiler, Güney Kore'nin varlıklı ve güçlü bir ülke olma hedefine hizmet etmektedir. Güney Kore'nin coğrafi konumu ile ilişkili olarak, hammadde ve yeraltı kaynakları sınırlıdır (Süvari, 2018). Ülke fosil yakıt tüketiminin %98'ini ithalat ile karşılamaktadır. Ayrıca, Güney Kore dünyanın lider enerji ithalatçılarından biridir (The U.S. Energy Information Administration (EIA), 2018) Bu nedenle Güney Kore'nin dış ticareti ve enerji yolları ülkenin refahı için büyük önem taşımaktadır. Örneğin, ASEAN bölgesi için Singapur ve Malakka Boğazları Güney Kore'nin petrol ve doğalgaz gibi kaynaklara ulaşabilmesi için son derece kritiktir. Bu boğazların güvenliğinin sağlanması için 2006 yılında "Korsanlıkla Mücadele ve Asya'daki Gemilere Yapılan Silahlı Yağmaya Karşı Bölgesel İşbirliği Anlaşması (Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery against Ships in Asia/ReCAAP) Güney Kore ve ASEAN tarafından onaylanmıştır (Çelik, 2020: 67-85). Geleneksel olmayan güvenlik ilişkilerinin yanı sıra ASEAN ile sürdürdüğü ekonomik ilişkiler, Güney Kore'nin refah ve güç sahibi olma amacına uygun bir şekilde devam etmektedir. Bugün, ASEAN bölgesi Güney Kore'nin ikinci büyük ticaret partneridir. Bölge, Güney Koreliler için büyük bir yatırım noktası olmasının yanı sıra ikinci büyük deniz aşırı inşaat pazarı olarak ön plana çıkmaktadır (Lee, 2019/1).

Üçüncü olarak, Güney Kore'nin birincil öneme sahip stratejik kültür unsuru olarak değerlendirilebilecek Kuzey Kore tehdidini yönelik olarak, ASEAN ile kurulan ilişkiler son derece önemlidir. Güneydoğu Asya ülkelerinin Kuzey Kore ile diplomatik ve ekonomik anlamda ilişki içinde olmaları, Pyongyang yönetiminin nükleer silah faaliyetlerinin sonlandırılması ve Kore Yarımadası'nda barışın sağlanmasına ikna edilme sürecinde önemli bir etken olma potansiyeli taşımaktadır. Kuzey Kore'nin, karşılıklı güven inşa etme

ile önleyici diplomasi geliştirme prensiplerini benimseyen ve bölgesel güçleri güvenlik konularının tartışılması için bir araya getiren ARF'ye katılımı, ASEAN'nun Kore Yarımadası sorunun çözümündeki bu potansiyelini artırmaktadır. ASEAN ise Kore Yarımadası'nda ortaya çıkabilecek bir çatışmanın Güneydoğu Asya ve tüm Doğu Asya'daki istikrarı bozabileceği endişesi ile kurumsal sınırları çerçevesinde barış ortamına katkı sunmaktadır. 2018 yılında Singapur'da ve 2019 yılında Vietnam'da, ABD Başkanı Donald Trump ve Kuzey Kore lideri Kim Jong-un arasında gerçekleştirilen zirveler, ASEAN ülkelerinin tarafları bir araya getirmedeki sınırlı rolüne ilişkin örnek olarak gösterilebilir.

Son olarak Güney Kore'nin stratejik kültüründe yer alan ABD ile müttefiklik ve çok taraflılık unsurları, ASEAN ile ilişkilerinde etken olmaktadır. Askeri ve ekonomik alanlarda kapasitesini artıran Güney Kore, ABD ile müttefikliğini devam ettirmek istemekte ancak bunun yoğunluğunu azaltma arayışına girmektedir. ASEAN ile geliştirdiği ilişkiler ise hem bağımsızlığını artırma hem de Çin ile Amerika arasında kalmamak için manevra alanını genişletme çabasına hizmet etmektedir. ASEAN tarafından bakıldığında ise Güney Kore'nin ABD ile olan yakın ilişkileri, bölge ülkeleri ile Batı arasında köprü kurma kapasitesini ortaya çıkartmaktadır. Moon hükümeti döneminde, bölgesel sorunların çözümünde orta güç kimliğini merkeze koyan Güney Kore, Kuzey Kore ile yakın ilişkileri olan Güneydoğu Asya devletlerini göz önüne alarak, ASEAN'ın Kore Yarımadası'nda barışın sağlanması için arabulucu rolü üstlenmesini beklemiştir. Yine aynı kimlik altında Güney Kore; ABD, Çin ve ASEAN'ın taraf olduğu Güney Çin Denizi meselesinde arabuluculuk rolü üstlenme çabasında olmuştur (Çelik, 2020: 67-85). Moon Jae-in hükümetinin oluşturduğu NSP sayesinde ASEAN ve Güneydoğu Asya ülkelerinin, Güney Kore'nin çok taraflılık politikasındaki konumları artırılmıştı. Barışa olan vurgusu nedeniyle NSP'nin, Güney Kore-ASEAN güvenlik ilişkilerinin geliştirilmesinde önemli bir rolü olduğu değerlendirilmeleri yapılmıştı. Ancak Moon Jae-in, ASEAN ile ilişkilerinde nihai hedeflerine ulaşmadan koltuğunu Mayıs 2022 tarihinde Yoon Suk-yeol'a bırakmıştır.

Kaynakça

Acharya, Amitav (1998), Culture, security, multilateralism: The 'ASEAN way' and regional order, Contemporary Security Policy, Cilt 19, Sayı 1, s. 55-84.

ASEAN (t.y.), About ASEAN, <https://asean.org/asean/about-asean/> Erişim Tarihi: 24.06.2020

ASEAN (2019, 30 Ağustos), Overview of ASEAN-Republic of Korea Dialogue Relations, <https://asean.org/storage/2012/05/Overview-ASEAN-ROK-Dialogue-Relations-as-of-August-2019.pdf> Erişim tarihi: 24.06.2020

Ba, Alice D. (2010), Regional Security in East Asia: ASEAN's Value Added and Limitations, Journal of Current Southeast Asian Affairs, Cilt 29, Sayı 3, s. 115-130.

Beeson, Mark (2008), Institutions of the Asia-Pacific: ASEAN, APEC, and beyond. London: Routledge, https://www.researchgate.net/publication/297501538_Institutions_of_the_Asia-Pacific_ASEAN_APEC_and_beyond Erişim Tarihi: 24.06.2020

Cha, Victor D. (2001), Strategic Culture and the Military Modernization of South Korea. Armed Forces & Society Cilt 28, Sayı 1, s. 99-127.

Çelik, Hatice (2020), Güney Kore ile ASEAN'ın Dış Politika ve Güvenlik İlişkileri, Asya Pasifik Çalışmalarında Yeni Ufuklar (Edt. Ç. Üngör), Küre Yay., İstanbul, s. 67-85

Emmers, Ralf ve Teo, Sarah (2018), Regional security strategies of middle powers in the Asia-Pacific, MUP Academic Digital, Carlton, Victoria, Australia.

Holcombe, Charles (2016), Doğu Asya Tarihi- Çin Japonya Kore - Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla Kadar (Çev: M. M. Özeren), Dergah Yay., İstanbul.

Kim, Jiyul (2014), Strategic Culture of the Republic of Korea, Contemporary Security Policy, Cilt 35, Sayı 2, s. 270-289.

Kim, Sung-han (1998), The Role of the ARF and the Korean Peninsula, The Journal of East Asian Affairs, Cilt 12, Sayı 2, s. 506-528.

Lai, Binh Thai (2018), Developing U.S.-ROK-ASEAN Cooperation, Discussion Paper, Council on Foreign Relations, https://www.cfr.org/sites/default/files/report_pdf/Discussion_Paper_Lai_Cooperation_OR_0.pdf Erişim tarihi: 24.06.2020

Lee, Jaehyon (2019/1, 29 Kasım), 30 years of ASEAN-Korea partnership: From prosperity to peace with people, The ASAN Institute For Policy Studies. <http://en.asaninst.org/contents/30-years-of-asean-korea-partnership-from-prosperity-to-peace-with-people/> Erişim Tarihi: 24.06.2020

Lee, Jaehyon (2019/2), Korea's New Southern Policy: Motivations of 'Peace Cooperation' and Implications for the Korean Peninsula, Report, The Asan Institute for Policy Studies, <http://en.asaninst.org/contents/koreas-new-southern-policy-motivations-of-peace-cooperation-and-implications-for-the-korean-peninsula/> Erişim Tarihi: 24.06.2020

Lee, Shin-wha (2004), South Korea's Strategy for Inter-Korean Relations and Regional Security Cooperation, Asia-Pacific Security Cooperation: National Interests and Regional Order, (Edt. A. Acharya ve S. S. Tan), Routledge, New York, s. 106-126.

Nah, Liang Tuang (2017), ASEAN and North Korea's Nuclear and Missile Programs, North Korean Review, Cilt 13, Sayı 2, s. 66-73.

Severino, Rodolfo C. (2008), ASEAN, Institute of Southeast Asian Studies, Singapore.

Severino, Rodolfo C. (2012), ASEAN and Northeast Asia, Is Northeast Asian Regionalism the Centre of East Asian Regionalism?, Research Report, (Edt. B. Singh), S. Rajaratnam School of International Studies.

Süvari, Kahraman (2018), Stratejik Kültür Bağlamında Güvenlik Politikaları: Güney Kore ve Japonya Örnekleri, Güvenlik Bilimleri Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, s. 237-261.

The U.S. Energy Information Administration (EIA) (2018, 16 Temmuz), South Korea, <https://www.eia.gov/international/overview/country/KOR> Erişim Tarihi: 24.06.2020

Yates, Robert (2017), ASEAN as the 'regional conductor': understanding ASEAN's role in Asia-Pacific order, The Pacific Review, Cilt 30, Sayı 4, s. 443-461.